
SOLYMOSSY PÉTER**SVÉD DIPLOMÁCIAI JELENTÉSEK AZ 1956. ÉVI
MAGYAR FORRADALOMRÓL**

Svédország külpolitikája a II. világháború után

A már hagyományosnak mondható semlegességi politika következtében Svédországnak sikerült elkerülnie az első után a második világháborúba való belesodródást is. Az 1920-as években kezdődött meg az ún. „aktív semlegességi politika”, amely a nemzetközi feszültségek enyhítésére, a béke megerősítésére és a kis államok jogainak és érdekeinek a védelmére irányult a Népszövetség keretein belül. A svéd kormányok folyamatosan dolgoztak az ország és az északi térség biztonságának a megerősítése érdekében. Ezek a politikai célkitűzések a második világháború után sem módosultak, és mint el nem kötelezett állam, Svédország továbbra is aktívan részt vett a nemzetközi viszályok enyhítésében. Feladta az abszolút semlegességet, és már 1946-ban csatlakozott az ENSZ-hez, különböző nemzetközi szervezetekhez, köztük az OEEC-hez [később OECD]. Folke Bernadott erőfeszítéseinek köszönhetően sok ezer dán és norvég menekült meg a náci koncentrációs táborokból, hozzájárult a német csapatok békés fegyverletételéhez Norvégiában, majd mint az ENSZ megbízottja közvetített az arab-izraeli konfliktusban, míg egy izraeli terrorszervezet meggyilkolta 1948 szeptemberében. Svédország humanitárius segélyekkel, békefenntartó erőkkel járult a különböző válságok megoldásának az elősegítéséhez, 1953-ban Koreában, 1956-57-ben a Közel-Keleten, 1960-64-ben Kongóban, a hatvanas években Cipruson, a hetvenes években a Sínai-félszigeten és Libanonban.

1948-ban nem járt sikerrel az a szándéka, hogy egy szövetségbe fogja össze a skandináv országokat a semlegesség védelmére, és így Észak-Európában egyedül maradt meg el nem kötelezett államként, mert Dánia és Norvégia csatlakozott a NATO-hoz, és Finnországot egy speciális barátsági és együttműködési egyezmény fűzte a Szovjetunióhoz. Mindamellet 1952-ben létrehozták az Északi Tanácsot Svédország, Norvégia, Dánia, Finnország és Izland részvételével, amely a katonai politika kivételével szoros együttműködést eredményezett a gazdasági, szociális és kulturális területeken.

Svédország az ENSZ Biztonsági Tanácsában betöltött pozíciója révén a nyugati demokráciák álláspontját képviselte, de a svéd magatartás gyakran volt meglepő és zavarba ejtő, egész egyszerűen azért, mert ez inkább jogi, mint sem politikai szempontokon alapult. Egyre inkább nemcsak a nemzetközi jog betartását szorgalmazta, hanem az alapvető emberi jogokra is nagy hangsúlyt fektetett. Mivel Svédországnak nem voltak gyarmatai és nem volt elkötelezett semmiféle katonai és politikai szövetséghez, a svéd kormányok úgy gondolták, hogy magukra vehetik a „világ lelkiismeretének” a szerepét, hogy más államok külső és belső konfliktusait egy pártatlan és jól megfontolt szellemben vizsgálják. A békéért és az igazságért érzett aggodalmukban többször emelték fel hangjukat az agressziók ellen. Elítélték a kommunista hatalomátvételt Csehszlovákiában 1948-ban, az ötvenes években tiltakoztak a szovjet tengeralattjárók svéd felségvizekbe való behatolása és svéd repülőgépek szovjet részről elkövetett lelövése ellen. Ugyancsak elítélték a Magyarországgal szembeni szovjet agressziót 1956-ban, majd később 1968-ban a Csehszlovákia és 1979-ben az Afganisztán elleni beavatkozást. Másrészt élesen kritizálták a faji megkülönböztetési politikát Dél-Afrikában és az USA-ban, harcosan felléptek az USA vietnámi háborúja ellen, amit imperialistának, igazságtalannak és jogtalanak tartottak. 1975-ben az ENSZ-ben a PLO meghallgatásáért szállt síkra a svéd kormány magára haragítva ezzel Izraelt, amellyel különben szoros kapcsolatban állt.

Az aktív semlegességi politikában nagy szerep hárult a svéd diplomatákra és a hagyományosan kiváló katonai hírszerzésre. A Svéd Szociáldemokrata Párt 1932 és 1976 között – eltekintve egy néhány hónapos megszakítástól 1936-ban - folyamatosan volt hatalmon, ami nagy stabilitást és kontinuitást biztosított az ország vezetése számára. A diplomáciai testület összeállításában és kiválasztásában valamint a svéd külképviseletek személyzetének a kinevezésében a Szociáldemokrata Párt pragmatikus szemlélete érvényesült. Bár a diplomáciai kar nagy része a felső középosztályból származott – mint a szociáldemokrata vezetőség nagy része is –, akiknek az iskolázottsága és nyelvtudása megfelelt a magas követelményeknek, a szociáldemokrata adminisztráció mégis kinevezte, illetve meghagyta őket az állásukban. Az ország érdekében nagyon helyesen úgy vélte, hogy a legfelkészültebbek és a legalkalmasabbak töltsék be a fontos pozíciókat az állam irányításában és működtetésében, nem pedig úgy, hogy kirostálja a nem munkás, vagy paraszt származású tisztviselőket. A kinevezett diplomatáknak és az állami tisztviselőknek természetesen pártsemlegesként kellett végezniük munkájukat, működési hatásfokuk magas szinten állt, a becsületesség megkérdőjelezhetetlen volt, a korrupció ismeretlen fogalomnak számított. A szociáldemokrata stratégia az volt, hogy a társadalmi osztályok közötti egyensúly mind a diplomáciai testületben, mind az állami

tisztviselői rétegben az oktatás demokratizálásával valósítható meg legjobban, úgy, hogy az összes társadalmi osztály fiataljai jó felkészültséggel rendelkezzenek az állami hivatalokban betöltendő állásokra. Ez a hosszú távú stratégia természetesen időt igényelt, de az eredmény beváltotta a hozzá fűzött reményeket, az állami adminisztrációban való részvétel valóban nyitottá vált minden társadalmi osztály számára. Az idő a szociáldemokratákat igazolta.

Svédország Magyarországgal való kapcsolataiban külön ki kell emelni azt a tényt, hogy a második világháború után a három fő Szövetséges Hatalom, a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia után Svédország volt az első ország, amely diplomáciai kapcsolatot létesített Magyarországgal 1945 decemberében, amikor Rolf Arfwedson ügyvivőként megkezdte működését Budapesten. Ennek a létrehozása jelentős szovjet támogatással történt, és ezt Svédország semleges státusza, valamint humanitárius segítyeivel elért nemzetközi nimbusza tette lehetővé. Az első magyar stockholmi követ a háború alatt Svédországban emigránsként tartózkodó szociáldemokrata Böhm Vilmos lett.

1956-ban Svédországnak egy szociáldemokrata-parasztpárti koalíciós kormánya volt Tage Erlander vezetésével. A magyarországi eseményekkel kapcsolatos álláspontjának kialakításában a kormány ebben az esetben is nagy mértékben támaszkodott a külügyminisztériumba küldött diplomáciai jelentésekre, ezért nagy felelősség hárult az azokat készítő különböző országokban állomásozó diplomatákra. Amint az életrajzaikból kiviláglik, ők nagy tapasztalattal rendelkeztek, „öreg rókák” voltak a szakmában, és kellőképpen beilleszkedtek az állomáshelyeik légkörébe. Ez különösképpen Sven Allardról és Rolf Sohlmanról mondható el. Az utóbb említett hosszú Moszkvában töltött szolgálati ideje következtében a külföldi diplomáciai kar öregjének számított ott, és mivel a semleges Svédországot képviselte – Eero Aarne Wuori finn kollégájával egyetemben – könnyebben hozzájuthatott kényesebb információkhoz, mint többi nyugati követtársa. Nagyon sokat számított a helyismeret, az évek folyamán kialakult baráti viszony, az, hogy kit és hogyan lehetett „vallomásra bírni”. Ugyanakkor a szovjet külpolitika irányítói is felhasználták a semleges országok képviselőit az általuk szükségesnek vélt dezinformáció továbbítására és terjesztésére. Mivel ezek a semleges követek jól értesültnek számítottak, a nekik kiszivárogtatott hamis hírek is jobban hihetőnek tunk. Mindazonáltal Rolf Sohlman jelentései korhű képét adják a Moszkvában uralkodó határozatlanságnak a felkelésre adandó válasz tekintetében.

Sven Allard követ bécsi állomáshelye két okból is rendkívül fontos volt. Egyrészt azért, mert Ausztria maga is semleges és nem kifejezetten ellenségesnek tekintett ország volt, ahol szabadabban áramlottak az információk, és Bécs volt a legközelebbi nyugati főváros, ahonnan közvetlenül lehetett értesüléseket

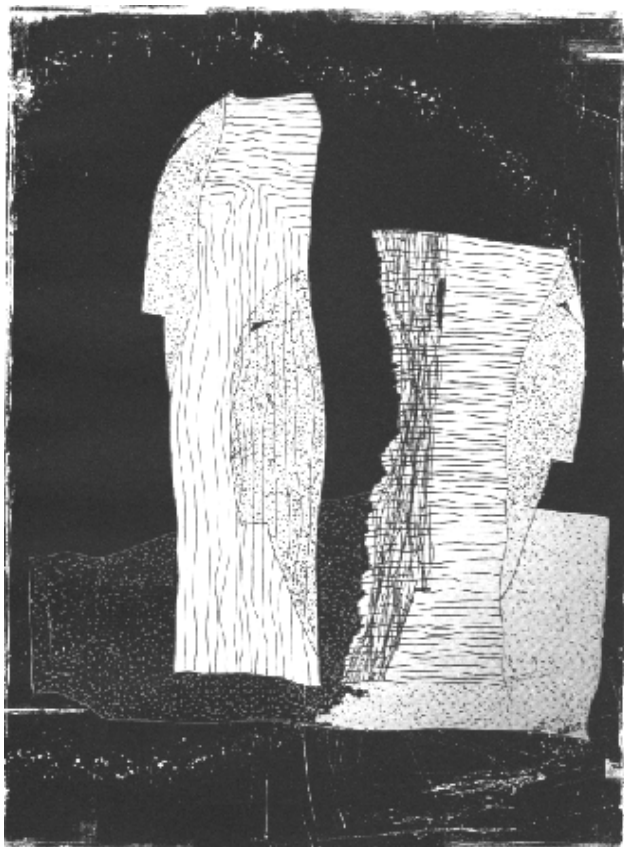
szerezni a Magyarországon zajló eseményekről – például a szovjet hadsereg rádióforgalmának a lehallgatásán és a menekültek elbeszélésein keresztül –, másrészt azért, mert a budapesti svéd követség hosszú időn át el volt zárva a külvilágtól, nem lévén sem rádió-, sem telefon- és távirati összeköttetése, és mozgásában igencsak korlátozott volt, valamint hogy a Budapesten folyó harcok következtében maga sem rendelkezett megfelelő információkkal a helyzetet illetően, maga sem látott tisztán és sokszor csak találgatásokra kényszerült. Ekképpen Allard nagy mértékben mintegy átvette, illetve helyettesítette a budapesti követség szerepét.

A budapesti követségről Stig Rynell jelentései többek között érdekes információval szolgálnak a Magyar Külügyminisztériumból kiszivárogtatott, illetve hivatalosan közölt állásfoglalásokról, valamint az esetleges politikai menekültekre vonatkozó bánásmód svéd megítéléséről.

Stig Unger belgrádi jelentései bepillantást adnak a jól értesült és a nemzeti kommunizmus alapján álló Titó-féle politikának a Szovjetunió beavatkozása és a független magyar szocialista kibontakozás között ingadozó jellegébe.

A svéd kormánynak a magyar forradalommal kapcsolatos álláspontját röviden a következőképpen foglalhatjuk össze. Már a forradalom október 23-i kirobbanását megelőzően a svéd kormány bőséges információval rendelkezett arról, hogy Magyarországon egy erjedési és enyhülési folyamat vette kezdetét. A budapesti követség beszámolóí kellőképpen tájékoztatták a svéd vezetőket az 1956. július 18-án a pártvezetőségben végrehajtott változásokról, és különösen Rákosi eltávolításáról. Ezenkívül a Petőfi-kör és az ún. reform-kommunista erők fokozódó tevékenysége, amely Rajk László és több társa október 6-i újratemetésébe torkollott, mind azt jelezték, hogy „valami” készülöben volt, vagyis hogy változások várhatók az eddig követett politikai irányban.

Az október 23-i tüntetésről és az ezt követő eseményekről hitelesen értesült a svéd kormány diplomatáinak jelentései által. Így már október 28-án állást foglalt a kormányon lévő Szociáldemokrata Párt Végrehajtó Bizottsága az események népfelkelés, illetve nemzeti felkelés jellegéről, valamint elítélte a kommunista diktatúra vezetőségét, amely idegen csapatok fegyveres támogatását kérte saját állampolgárai leverésére (12. sz. d.). Bo Östen Undén külügyminiszter ugyancsak sajnálatát fejezte ki a magyarországi szovjet beavatkozás miatt, miközben rokonszenvéről biztosította a forradalmi erőket (16. sz. d.). Erlander miniszterelnök október 31-én már elítélte a magyar kibontakozást megakadályozó szovjet politikát, és ugyanakkor párhuzamot vont a szovjet beavatkozás és Izrael, Franciaország, valamint Nagy-Britannia Egyiptom elleni támadása között (24. sz. d.). A semlegességet oly nagyra értékelő svéd kormány ugyancsak „érdeklődéssel és rokonszenvvel” viszonyult a Nagy Imre-kormány november 1-jei semlegességet deklaráló közleményéhez (42. sz. d.).

Kovács Ferenc: ... és Formák 15. (FF LX.)

November 4-én Gustaf Nilsson, az Országgyűlés alsóházának elnöke az egységes világgözüvéleményre is hivatkozva ítélte el az újabb szovjet agressziót, és ki nyilvántotta, hogy a magyar népnek a szabadságáért vívott harca egy valódi értelemben vett demokratikus forradalom volt (43. sz. d.). Ugyanilyen értelemben egységesen nyilatkozott az összes svéd politikai és társadalmi szervezet, valamint a svéd közvélemény és sajtó is a demokratikus Magyarország ellen indított szovjet támadásra (46. sz. d.).

A következőkben idézett jelentések Stockholmban, a Svéd Királyi Külügyminisztérium Archívumában (Kungliga Utrikesdepartementets arkiv) a Kereskedelmi és Politikai Osztály 1920-as évi rendszerezésű (Handels och politiska avdelning 1920-års dossiersystem) 36. és 37. számú dossziéiban (volym) található. (A szerző által feltárt félszáz jelentésből az alábbiakban közlünk néhányat)

S. Rynell számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a budapesti helyzetről.

Budapest, 1956. október 25.

Elk.: 1956. október 25. 20.30-kor

Érk.: 1956. október 25. 22.10-kor

23. sz.

Enclair 106.

Primo. Ma csütörtökön vacsoraidőben még semmi nem dőlt el a felkelést illetően. Harcok folynak Budapest központjában, ahol az utcákat holtak borítják. A felkelők tankokkal, páncéljárművekkel rendelkeznek. Úgy látszik, hogy a magyar csapatok fegyverrel és más módon is segítették őket. Eddig semmi jele annak, hogy az élet visszatérne a normális kerékvágásba, megkezdődne a munka, megindulna a közlekedés és az élelmiszerellátás.

Secundo. Egyelőre bizonytalan, vajon fel tudják-e számolni a felkelést Kádár [János] hivatalba lépésével és Nagy [Imre] azon ígérétevel, hogy tárgyalni fog a szovjet csapatok jövőbeli visszavonásáról. Az oroszellenes nacionalizmus erősen elterjedt.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 11:B-23. - 25.10.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban. Közölve a következő követségekkel: Prága, Varsó, Moszkva, Washington, London, az ENSZ, Párizs, Bécs, Belgrád, Berlin, Bonn. Közölve a vezérkarral.

Rolf Sohlman számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a moszkvai magyar követtel való beszélgetéséről.

Moszkva, 1956. október 26.

Elk.: 1956. október 26. 07.35-kor

Érk.: 1956. október 26. 09.40-kor

528. sz.

Viszontlátogatásomkor, október 25-én délután a magyar kollégámnál, aki az utóbbi időig külügyminiszter volt, azt mondta nekem, hogy a tragikus események teljesen meglepték a magyar kormányt. Az ellenforradalmi akció még Nagy ellen is irányult. A tüntetések csak Nagy hivatalba lépése után mentek át felkelésbe. A szovjet segítséget a Varsói Szerződés alapján kérték és azon célból, hogy elkerüljék a szükségtelen szenvedéseket egy hosszadalmas konfliktus következtében. Információi szerint a szovjet csapatok csupán Budapesten léptek fel. Kérdésemre, hogy a demokratizálási folyamat megszakad-e most, Boldoczki tagadóan válaszolt. A „sztálinizmushoz” való visszatérés elképzelhetetlen volt. A nyugat felé irányuló kapcsolatokat, melyek az utóbbi időben megélénkültek, bizonyosan nem fogják csökkenteni. Egy bizonyos átmeneti idő, három-négy hét lesz szükséges azonban a helyzet megszilárdítására. Kérdésemre Malik követ kifejtette, hogy tény, miszerint a felkelést a Vatikán szervezte meg.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 36:13-528. - 26.10.1956. Gépelt másolat. Közölve az alábbi követségekkel: Budapest, Prága, Varsó, Washington, London, az ENSZ, Párizs, Bécs, Belgrád, Berlin, Bonn.

R. Sohlman számjeltávirata a külügyminisztériumnak
az indonéz ügyvivővel folytatott beszélgetéséről
és Kuznyecov véleményéről.

Moszkva, 1956. október 27.

Elk.: 1956. október 27. 20.50-kor

Érk.: 1956. október 27. 20.45-kor

534. sz.

Az indonéz ügyvivő, aki a [szovjet] külügyminisztériumban megkérdezett engem a magyar eseményeket illetően, elmondta nekem, hogy Kuznyecov kifejtette, miszerint a felkelés oka a visszás gazdasági és politikai állapotokban keresendő, mégpedig abban, hogy a szabadság hiánya, Sztálin politikájával összefüggésben, mindegyik szocialista országra pontosan ugyanazt a rendszert erőlteti rá. Kuznyecov szerint a további demokratizálás, a nagyobb szabadság és a kedvezőbb gazdasági feltételek tennék lehetővé a korábbinál jobb és szorosabb kapcsolatokat a Szovjetunió és Magyarország között. Magától értetődően Kuznyecov egy szót sem szolt a felkelés szovjetellenes jellegéről.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 36:B-534. - 27.10.1956. Gépelt másolat.

A svéd kormány számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a budapesti követségen segítséget kérőkre vonatkozólag.
Stockholm, 1956. október 27.

Válaszként Rynell azon kérdésére, hogy milyen magatartást tanúsítson, ha különböző személyek a követségen védelmet keresnének, október 26-án táviratban a következőket közöltük vele. Idézet:

„Az olyan személyek kérdésében, akiket a magyar hatóságok köröznék, az alapelv érvényes, hogy nekik védelem nem adható. Ha ilyen személy a követségre készül belépni, Önök szólítsák fel az illetőt, hogy távozzon. Ha valaki azonban a követségre jön, hogy közvetlen fizikai veszély elől keressen oltalmat, akkor a helyzet teljesen más. Az a kérdés, hogy megengedjék-e egy ilyen személynek, hogy maradjon, teljesen a körülmények függvénye lesz, aszerint, hogy van-e elegendő hely, vagy pedig az egyes esetekben fellépő humanitárius szempontok, stb. Nagy mértékletesség tanúsítandó. Az semmi esetre sem engedhető meg, hogy a magyar hatóságok képviselői a követség területén bárkit is őrizetbe vegyenek.” Idézet vége.

UD HP Eu vol. 36. 27.10.1956. Gépelt másolat. Közölve a prágai és a varsói svéd követségekkel.

S. Allard számjeltávirata a külügyminisztériumnak
Hegyeshalmon tett látogatásáról.
Bécs, 1956. október 27.

Érk.: 1956. október 27. 20.30-kor telexen.

39. sz.

Délután meglátogattam a hegyeshalmi magyar határállomást, ahol minden nyugodt volt, és az ellenőrzést nemzetiszínű karszalagos munkások végezték. A magyarok elmondták, hogy a vidék Budapest 20-30 kilométeres körzetéig a felkelők ellenőrzése alatt áll. Nem volt összeköttetésük a fővárossal, és azt mondták, hogy nagy szükségük volt gyógyszerekre. Ezek elvitelére több magyar katonai teherautó érkezett az osztrák határállomásra Nicolsburg-ba [Nickelsdorf], ahol feltehetően az Osztrák Vöröskereszt már felállított egy raktárt. A beszélgetésekből - amit egy magyarul beszélő ismerősöm azokkal a katonákkal folytatott, akik a teherautókat kísérték - az tűnt ki, hogy a hatalomátvétel vidéken, Nyugat-Magyarországon említésre méltó harcok nélkül történt. A kevés meggyőződéses kommunista tiszt és pártfunkcionárius közül néhányat megöltek, miután a többi elmenekült vagy eltűnt. Mivel a lakosság túlnyomó része antikommunista, ezután nyugalom állt be.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 56:B-39. - 27.10.1956. Gépelt másolat.

Hammarström-S. Rynell számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a magyarországi eseményekről.

Budapest, 1956. október 28.

Érk.: 1956. október 28. 13.20-kor telexen.

25. sz.

Megkaptam az Önök 20-as és 21-es számú számjeltáviratát, valamint szombaton délelőtt 11 órakor a 21-24-es számúakat. Gisle [prágai követet] nem tudom értesíteni, mert lehetetlen táviratozni vagy telefonálni neki.

Alfa. Boldoczkinak az eseményekről szóló leírása részben kétséges, de prognózisa elfogadható. (Vesd össze a 255 B számú jelentés utolsó bekezdésével.) Úgy tűnik, hogy Nagy Mihsojts [sic! – Mikoján vagy Malenkov?] embereként akar mutatkozni, és propagandával akarja lefegyverezni a felkelőket. Az fölöttébb bizonytalan, hogy a felkelők rendelkeznek-e pozitív programmal és kvalifikált személyekkel.

Beta. A szombati kormányban megtalálható Münnich [Ferenc] (!), valamint a korábbi kisgazdapárti Tildy [Zoltán] és Kovács [Béla]. Jelentések szerint Kovácsról azt hitték, hogy öt több évvel ezelőtt eliminálták a Szovjetunióban. A párt titkára lett többekkel együtt Kádár [János]. (Lásd 235 B számú jelentést.) Gerő [október] 23-i keddi beszédét nagy felháborodással fogadták, és ez kétségkívül hozzájárult, hogy a tüntetés felkelésbe csapott át. (Lásd a 24-es számú jelentés secundo bekezdését.)

Alfa. Az utóbbi napokban és éjszakákon telefonon kéréseket kaptam kimerült felkelő csoportoktól, akik a kétségbeesésükben halvány reménnyel kérték a közbenjárásunkat a [magyar] hatóságoknál.

Beta. Ugyancsak kérések történtek a harcoló táborokon kívülálló személyektől, hogy lépjunk közbe, különösen a kormánycsapatok kíméletlen fellépése, például a kórházak ellen.

Gamma. A kéréseket elutasítottuk.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 11:B-25. - 28.10.1956. Gépelt másolat. Közölve a prágai követséggel. Köröztetve a külügyminisztériumban.

A svéd kormány távirata a washingtoni svéd követségnek
a Svéd Szociáldemokrata Párt Végrehajtó Bizottsága
nyilatkozatáról a magyarországi felkelésre vonatkozólag.
Stockholm, 1956. október 28.

213. sz.

A „Morgon-Tidningen” [Reggeli Újság] 1956. október 28-i vasárnapi számából: "A szociáldemokrata pártvezetőség végrehajtó bizottsága a magyarországi események alkalmával a következő nyilatkozatot tette:

„A véres harc Magyarországon megrázó bizonyíték arra, hogy az erőszak és a terror nem képes megsemmisíteni az emberek szabadságvágyát. A kommunista kisebbség, mely a háború után lehetőséget kapott arra, hogy a magyar társadalmat átalakítsa, kudarcot vallott abban, hogy eszméinek megnyerje a széles néprétegeket.

Annak ellenére, hogy a vezetés elsősorban a munkásosztályhoz apellált, a felkelés élén a munkások haladtak. A rendszer ingadozása és az engedményekre való ígéretei arról tanúskodnak, hogy [a vezetés] egyre jobban elvesztette a tekintélyét. Az, ami egy, a Kommunista Párton belüli viszályként kezdődött, gyorsan népfelkeléssé fejlődött ki, amelyben a hatalom birtokosainak külföldi csapatok támogatásában kell bízniuk, hogy leverjék saját állampolgáraikat. A harc kimenetele bizonytalan, de már az a véráldozat is, amit eddig követelt, féltelmetes emlékeztető arra nézve, hogy egy népnek mennyibe kerül a diktatúra. A további elnyomás és a felszabadulás reménye között való választás során számtalan ember mutatkozott késznek arra, hogy életét áldozza. Az orosz csapatok beavatkozása a nemzeti felkelés jellegét adta a harcnak. Ez újra bizonyítékot szolgáltat arra, miszerint egy nagyhatalom azon próbálkozása, hogy más népet az ellenőrzése alatt tartson, hosszú távon kudarcot vall ott, ahol él a szabadság akarata.”

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 213. - 28.10.1956. Gépelt másolat.

S. Allard számjel-távirata a külügyminisztériumnak magyar forradalmár diákokkal való beszélgetéséről és a katonai helyzetről.

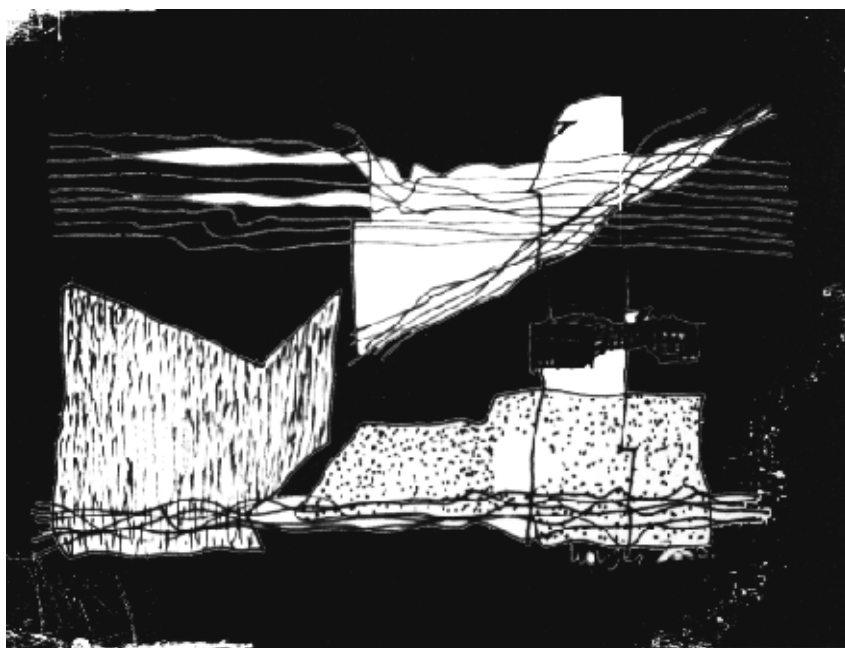
Bécs, 1956. október 28.

Érk.: 1956. október 28. 21.35-kor telexen.

41. sz.

Azon látogatás során, amit ma Angerrel a határnál és a magyar területen fekvő Sopron városában tettem, németül beszélő forradalmár diákokkal való beszélgetéseim után a következő világlott ki:

Primo. Az elbeszélők szerint Szegeden a forradalom [október] 20-án szombaton, így tehát a budapesti zavargások előtt kezdődött. Sopronban a forradalmi átalakulást vérontás nélkül hajtották végre, és az diák- és munkástüntetésekkel kezdődött 22 órakor. A reguláris és a határőr csapatok, valamint ezenkívül a lakosság gyorsan csatlakozott hozzájuk. Feltették a nemzeti színű karszalagokat. A szovjet csillagot eltávolították az egyenruhákról és az épületekről. A városban lerombolták a Sztálin-emlékművet. Sopronban jelenleg egy diákokból és munkásokból álló forradalmi tanács gyakorolja a vezetést, és ez a különböző gyárak és diákszervezetek képviselőiből tevődik össze. Ebben egy végrehajtó bizottságot jelöltek ki foganatosító szervezetnek.

Kovács Ferenc: ... és Formák 12. (FF LVII.)

Magyarországon a Dunántúlon a forradalom nagyjából hasonló módon zajlott le. Úgy tűnik, hogy a nagyobb ipari központokban, mint Pécsen, a forradalmi bizottságok főleg munkásokból állnak. A megnyilvánulások általában spontán kezdődtek. Mindazonáltal bizonyos esetekben a különböző helyeken előzetes kapcsolat alakult ki a diákszervezetekkel az akciók összehangolására. Egy pár helyen az Állambiztonsági Hatóság [az ÁVÓ] brutális fellépése miatt a kezdetben békés tüntetések teljes forradalomba csaptak át.

Secundo. A mai napi katonai helyzetről Sopronban nincs biztos értesülés. Mégis úgy vélték, hogy a felkelők 50-75 %-ban uralták az országot, valamint hogy Budapestet majdnem teljesen körülzárták a szovjet páncélos csapatok, köztük azok a kötelékek, amelyek korábban Szombathelyen állomásoztak. Úgy tűnt, hogy a felkelők főbb követelései a szovjet csapatok visszavonása, a több párt részvételének a lehetőségével történő szabad választások megrendezése és egy ilyen alapon alakuló kormány, valamint a kormánytól független szabad bíróságok és a nyugati jogrend visszaállítása voltak. Nagy [Imre] iránt nagy a bizalmatlanság. Amennyiben a most említett követeléseket nem teljesíti a kormánya, kijelentették, hogy a forradalmi mozgalom folytatódik.

Tertio. Az Osztrák Vöröskezesztől és más segélyszervezetektől való élelmi-szer- és gyógyszer szállítások állandóan áramlanak a határon át. Készen állok közölni a Svéd Vöröskezeszettel, hogy lehetségesnek tűnik küldeményeket továbbítani Sopronból és más határátkelőhelyekről azokra a helyekre, ahol ezekre a legnagyobb szükség van.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 06:B-41. - 28.10.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban.

S. Allard számjeltávirata a külügyminisztériumnak
az orosz csapatmozdulatokról Magyarországon.

Bécs, 1956. október 29.

Érk.: 1956. október 29. 22.45-kor telexen.

44. sz.

A hadügyminiszter ma közölte velem, hogy a Canaris admirális egyik legfőbb [korábbi] munkatársa vezette Osztrák Katonai Hírszerző Szolgálat a magyarországi orosz csapatmozgásokról a következő információkat szerezte be, és ezeket egészen megbízhatónak vélték.

Szombaton menetparancsot kapott egy Kárpát-Ukrajnában állomásozó orosz páncélos hadsereg, amely három hadosztályból állt, és megkezdte az előrenyomulást Északkelet-Magyarországon. Ezen hadosztályok egyike, feltehetőleg a 22. gépesített hadosztály, a fő erejével vasárnap elért egy közvetlenül Miskolctól nyugatra fekvő vonalat, valamint páncélos ékeket tolt előre egészen a Dunáig,

Budapesttől északra. Ugyanakkor egy Észak-Romániában elhelyezett páncélos hadosztály Debrecen felé nyomult elő, és valószínűleg a város közelében tartózkodik. Végül, egy már régóta Romániában, Aradon és Temesvárott, állomásozó páncélos hadosztály bevonult Dél-Magyarországra és páncélos ékeket tolt előre Szolnok irányába. Vasárnap délután az előrenyomulás teljes egészében megállt, és ezután semmi jel nem utalt csapatmozgásokra. Mindazonáltal egy cseh páncélos dandárt a Dunához helyeztek, Győrrel szembe, és kisebb egységeket toltak előre Komarno város cseh részéig, ahol a dunai híd van. Még semmi jele nincs annak, hogy a korábban Magyarországon állomásozott kötelékek, amelyek Budapesten résztvettek a harcokban, előkészületeket tettek volna az evakuálásukra.

Kérdésemre informátorom közölte, hogy a jelentések nem a szövetségesek katonai attaséitól, hanem saját forrásokból, feltehetőleg lehallgatott rádió közleményekből származnak.

UD HP Eu vol. 36. D.N:o 36:B-44. - 29.10.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban, közölve a vezérkarral.

A svéd kormány távirata a külügyminisztériumnak
Undén külügyminiszter nyilatkozatáról.
Stockholm, 1956. október 29.

Az "Arbeiderbladet" nevű újságnak Oslóban adott interjúbán, ami kedden 1956. október 30-án fog megjelenni, Undén külügyminiszter körülbelül a következőképpen nyilatkozott:

"Hallatlan izgalommal követtük a Magyarországon folyó eseményeket. Meleg rokonszenvet érzünk a tüntetők iránt, akik nagyobb demokráciát követelnek és mélységesen sajnáljuk, hogy idegen katonaságot használtak fel arra, hogy elnyomják a felkelést. Természetesen abban reménykedünk, hogy véget ér a véröntés, és az akció eléri célkitűzését."

UD HP Eu vol. 36. - 29.10.1956. Gépelt másolat. Közölve az alábbi követségekkel: Washington, London, Párizs, Bonn, Bécs, Prága, Moszkva, és New Yorkban a svéd ENSZ képvisellel.

S. Rynell számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a Magyar Külügyminisztériumban tett látogatásáról.
Budapest, 1956. október 30.

Érk.: 1956. október 30. 18.30-kor telefonon.

30. sz.

A mai - október 23-a óta az első - látogatásomkor a külügyminisztériumban többek között a következőket tudtam meg.

A szovjet csapatok problémája sürgős, de rendkívül nehezen oldható meg. Abban valóban megegyeztek, hogy ezek elhagyják Budapestet, de a mai kivonulásnál a városon belül megtámadtak szovjet egységeket. Ezek válaszoltak a támadásra, és így az időhúzás és az újabb vérfürdők kockázata áll fenn. Továbbá fennmaradt még a nagy probléma: A népakarat és a gyűlölet olyan erős, hogy politikailag lehetetlen megengedni az orosz csapatoknak az országban való maradását. A visszavonáshoz szükséges a Varsói Szerződés tagállamainak az egyetértése, amennyiben Magyarország nem lép ki a paktumból, ami egy olyan lehetőség, amit informátorom több ízben érintett. Természetesen nem célzott a Szovjetunióval való szakításra. Továbbá a kibontakozás most nagy mértékben függ Jugoszláviától, Romániától és Csehszlovákiától. Ez a három ország adott helyzetben jelentős szerepet játszhat. Csupán ezek nyilvánították ki, hogy Nagy Imrét elfogadják, de nem túrnek el egy további lépést se jobbra.

UD HP Eu vol. 37. D.N:o 11:B-30. - 30.10.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban. Közölve az alábbi követségekkel: Belgrád, London, Moszkva, Prága, Varsó, Washington.

S. Allard számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a magyarországi katonai helyzetről és az orosz csapatok
Magyarországra való előrenyomulásáról.

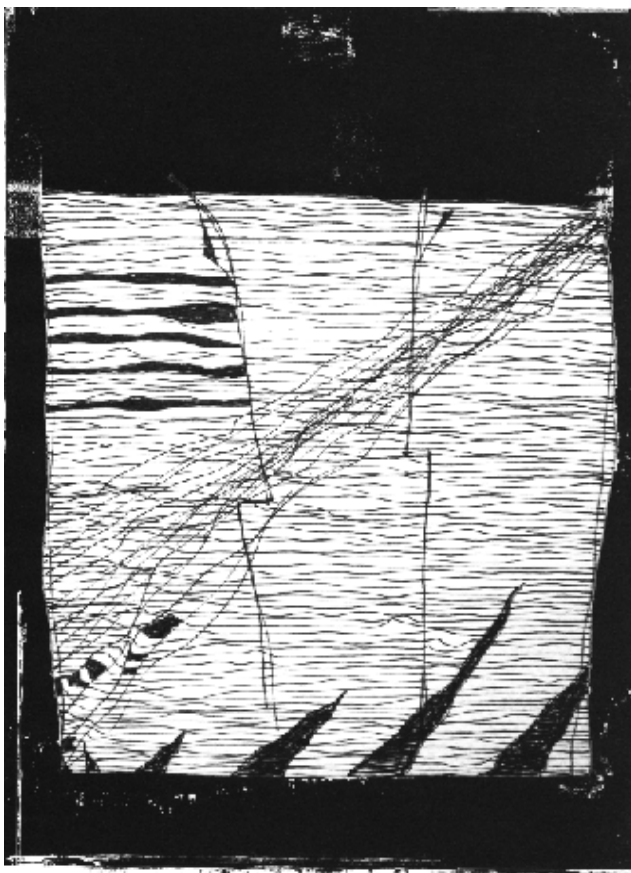
Bécs, 1956. október 31.

Érk.: 1956. október 31. 01.05-kor telexen.

46. sz. Sürgős!

Az orosz előrenyomulás Kárpát-Ukrajnából és Romániából, mely vasárnap megállt, tegnap délután újra folytatódott.

A Kárpát-Ukrajnából kiinduló páncélos hadsereg egyik hadosztálya túlhaladt Miskolcon, amelyet bekerítettek, és azután folytatta útját a Budapesttől északra levő környékre. Két hadosztály ugyancsak ebből a hadseregből áthaladt részben Salgótarjánon, részben szlovák területen, és ezután lekanyarodott Budapesttől északra és nyugatra, valamint elvágta ebből az irányból a fővárosba vezető vasúti és közúti összeköttetéseket. Azok a kötelékek, amelyek nem voltak Miskolc körülzárásához szükségesek, lezárták Budapestet részben annak a vonalnak a mentén, amely a Budapesttől északnyugatra fekvő Tokodtól követi a Budapestre menő vasútvonalat, és részben annak a vonalnak a mentén, amely a Váctól északra fekvő területről indul ki a fővárosig. Ezekhez jön egy külső zár, amely Komáromtól Kisbérig és onnan feltehetőleg egészen le Székesfehérvárig húzódik. A Vác-Budapest zárnál valószínűleg 200 tank, a Tokod-Budapest zárnál kb. 100 tank van. Úgy tűnik, hogy a Komáromnál lévő külsőzár és a Tokod-Budapest belsőzár között körülzárták azokat a magyar

Kovács Ferenc: ... és Formák 9. (FF LIV.)

kötélékeket, amelyek a felkelőkhöz csatlakoztak

Osztrák katonai értelmezés szerint minden arra utal, hogy a Budapest elleni nagy támadást előkészítendő csatarendbe állás ezzel most befejeződött.

A 44-es számjeltáviratomban említett páncélos hadosztály, amely Észak-Romániából, valószínűleg Szatmárnémetiből jött, folytatta az előrenyomulását Debrecentől jóval északabbra.

A korábban Aradról és Temesvárról előrenyomult hadosztály szétvált, és néhány kötelékével elérte Szolnokot, a többivel pedig Debrecent. Ezek jelenleg mindkét városnál magyar kötelékekkel bonyolódtak harcokba.

Egy korábban Győrben állomásozó orosz zászlóaljat körülzártak azok a felkelők, akik továbbra is uralják a várost.

A 17. orosz gépesített hadosztály kisebb egységei voltak láthatók Körmentől délre a jugoszláv határnál.

Ennek az új erős orosz katonai akciónak a következtében a helyzetet itt rendkívül komolynak tekintik, és úgy vélik, ez arra utal, hogy most már a Szovjetunió elhatározta magát, hogy katonailag verje le a felkelést és megszállja az egész országot.

UD HP Eu vol. 37. D.N:o 36:B-46. - 31.10.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban. Közölve a vezérkarral.

S. Allard számjeltávirata a külügyminisztériumnak
a magyarországi katonai helyzetről.

Bécs, 1956. november 3.

Érk.: 1956. november 3. 10.30-kor

49. sz.

Magyarországon november 2-án 19.00 órakor a katonai helyzet a következő:

A Komárom közelében levő támaszpontokról két [szovjet] páncélos század nyomult előre Győr irányába, és kb. 15.00 órakor elérte Mosonmagyaróvárt, néhány tíz kilométerre az osztrák határtól. Kb. öt harcokosi folytatta útját Hegyeshalomig, és kb. 19.00 órakor lezárta a Bécsbe vezető főutat, kb. 8 kilométerre az osztrák határállomástól, Nickelsdorftól. Valószínűleg a november 3-ára virradó éjszakan újabb páncélosok érkeztek. Ugyanilyen módon a legtöbb határ utat lezárták. Mindazonáltal tegnap este úgy tűnt, hogy a soproni határátkelőhely továbbra is nyitva volt. Az osztrák oldalon abból az orosz szándékból indulnak ki, hogy Ausztria felé teljesen lezárják az egész határt.

Több, a 48-as számú számjeltáviratomban említett támaszpontot megerősítettek a további csapatösszevonások révén. Ez vonatkozik az osztrák határhoz közeli Szombathely-Körment térségre, továbbá a bakonyi erdők és Veszprém körüli területre, ahol nagy erőösszevonás folyik, csakúgy mint Székesfehérváron a

Dunától nyugatra, ahol hasonlóan erős támaszpontokat hoznak létre. A pápai repülőtéren jelentős számú MIG-15-ös repülőgépet figyeltek meg. Erős páncélos kötelékek egy 20-30 kilométeres körívvel most már teljesen körülzárták Budapestet.

Kelet-Magyarországon valószínűleg megszállták Miskolcot. Mindenesetre nagy erőkoncentráció folyik a város környékének a területén. Budapest és Miskolc között nagyarányú utánpótlási szállítások folynak. November 1-én érkezett be az a közlemény, hogy Kárpát-Ukrajnából két gyalogos hadosztály, amelyek szintén magukban foglaltak kisebb páncélos kötelékeket, átlépte a határt. Egyelőre feltételezik, hogy ezek ahhoz a hadsereghez tartoznak, amelyről a 44-es számú számjeltáviratomban jelentettem. Ha ezt az utóbbi adatot megerősítik, akkor ez a hadsereg egy páncélos és két gyalogos hadosztályból áll, melyekből csak az előbbi nyomulhatott korábban előre Budapest-Komárom térségébe.

Szolnok és Debrecen között az egész térségben jelentős erőösszevonás – kb. 300 harcokcsi – jött létre; itt áll most feltehetőleg a Romániából benyomult mindkét hadosztály főereje.

Az illetékes osztrák oldalon úgy vélik, hogy a jelenlegi katonai helyzet nem szükségszerűen utal egy küszöbön álló általános támadásra, hanem éppúgy jelentheti azt is, hogy a Szovjetunió megpróbál erős nyomásgyakorló eszközökre szert tenni egy túlságosan mélyreható rendszerváltozás megakadályozására Magyarországon.

UD HP Eu vol. 37. D.N:o 56:B-49. - 3.11.1956. Gépelt másolat. Köröztetve a külügyminisztériumban. Közölve a vezérkarral.

A göteborgi rádió jelentése a svéd kormánynak
a Magyar Rádió segítségkéréséről.

Göteborg, 1956. november 4.

A göteborgi rádió: Itt van egy közlemény, amit Magyarországról vettünk: „SOS, SOS Magyarország hív... az utolsó megmaradt országok egyike hívja az Egyesült Nemzetek Szövetségét. Ma hajnalban a szovjet csapatok általános támadást indítottak Magyarország ellen. Kérjük Önöket, hogy azonnali katonai segítséget küldjenek nekünk = ejtőernyős csapatok formájában a Dunántúlra = SOS SOS Mentsétek meg lelkeinket!”

Ezt a táviratot 12.30 órakor a Greenwich Mean Time [az angol középídő] szerint hallgattuk le.

A Külügyminisztérium megjegyzése:

Köszönjük szépen az éberséget. Köszönet. Bibi?

UD HP Eu vol. 37. D.N:o 223.-4495. - 4.11.1956. Továbbítva az ENSZ-nek.

S. Allard számjeltávirata a külügyminisztériumnak

a magyarországi helyzet osztrák megítéléséről.

Bécs, 1956. november 5.

Érk.: 1956. november 5. 09.35-kor telexen.

54. sz.

Magyarországon november 4-én 19.00 órakor az osztrák megítélés szerint a katonai helyzet a következő:

Primo. Reggel négy óra körül körkörös támadás indult meg Budapest ellen az azt körülfogó páncélgyűrűből, amely valószínűleg a nyugati és a délnyugati bevezető utaknál vette kezdetét. A támadás teljesen meglepte a védelmet, mivel előző este a helyzet látszólagos enyhülése állt be a Szovjetunió azon kötelező ígéretének a következtében, hogy tárgyalni fog a csapatainak Magyarországról való kivonásáról. Ezenkívül a [magyar] katonai vezetőknek már az éjszakán végrehajtott letartóztatása által lehetetlenné tették a központi vezetésű ellenállást a magyar oldalon. Bár egyes pontokon, úgy Budapesten, mint vidéken, és különösen az ország déli részeiben tegnap délután még mindig folytak a harcok, úgy fest, hogy általánosságban megtörték az ellenállást. Úgy vélik, hogy az orosz erőbedobás – amit még nem lehet biztosan felbecsülni – jelentősen nagyobb volt annál, mint ahogy azt az elején feltételezték. Legkevesebb 7-8 hadosztálllyal, köztük 2 gyalogos hadosztálllyal számolnak most.

Secundo. Az osztrák határ mentén pontosabban 3 hadosztályt figyeltek meg. A 139. páncélos hadosztály a csehszlovák határtól Sopronig húzódó (arcvonal) szakaszban helyezkedik el. Ettől délre van a 17. gépesített hadosztály, melynek frontja Szentgotthárdig halad. Az utóbb említett várostól a jugoszláv határ mentén Nagykanizsáig egy még ismeretlen orosz kötelék egységeit állapították meg.

Tertio. Az Ausztriával szembeni határlezáráshoz rendkívül erős orosz csapatösszevonás, valamint az orosz és a cseh rádióban sugárzott állandó és gyűlölködő vádaskodások ezen ország ellen a felkelőknek különböző formában adott burkolt támogatásáért, nyugtalanságot idéztek elő az [osztrák] vezető katonai körökben, még ha itt az uralkodó vélemények továbbra is megosztottak az orosz katonai intézkedések horderejéről. Ezzel szemben a politikai vezetés, függetlenül a pártok álláspontjaitól, bízni látszik a nagyhatalmak azon kötelező ígéreteiben – miszerint tiszteletben tartják Ausztria semlegességét –, valamint a Szovjetunióból még mindig hirdetett úgynevezett koegzisztencia politikában, és ezért hajlamos arra, hogy bagatellizálja az adott tényállást. Mindazonáltal az amerikai katonai attasé tegnap délután behívták a hadügyminiszterhez, aki tájékoztatta őt a határnál lévő helyzetről, és felhívta a figyelmét azokra az aggodalmakra, amelyekre az orosz csapatkoncentráció indokot adhat, amennyiben ez folytatódni fog.

A fenti, a "tertio"-ban lévő adatok egyes-egyedül a svéd kormányra és a hadügyi vezetésre, valamint a vezető tisztviselőkre tartoznak.

UD HP Eu vol. 37. D.N:o 56:B-54. - 5.11.1956. Gépelt másolat.

Benczédi Ilona: Harcos (bronz)